

Scenariusz debaty

O prawach, obowiązkach i karach uczniowskich.

Konsultacje projektu

Na początku lipca 2025 Ministerstwo Edukacji Narodowej opublikowało projekt ustawy dotyczącej Praw i Obowiązków Ucznia oraz powołania Rzecznika Praw Uczniowskich. To ważne, by w trakcie konsultacji społecznych zapoznać się z głosem osób, których te zmiany dotyczą bezpośrednio, czyli społeczności uczniowskiej. Okaże się, że są za czy przeciw proponowanym rozwiązaniom.

Potrzebne materiały

- flamastry/markery
- duże arkusze papieru (obrus papierowy)
- projektor
- nagłośnienie/mikrofony (jeśli potrzebne)
- stoliki, przy każdym kilka krzeseł
- materiały do analizy (jednostronnie wydrukowane kartki z fragmentami ustawy – do każdego stolika dyskusyjnego dostępne są inne artykuły)

Przed rozpoczęciem debaty

Przygotuj salę: w zależności od liczebności oddziału ustawcie od trzech do pięciu stolików z odpowiednią liczbą krzeseł (przy każdym stoliku od czterech do sześciu miejsc siedzących). Przykładowo, jeśli masz w klasie 24 osoby, ustawcie cztery stoliki – każdy dla sześciu osób.

Na każdym stoliku rozłóżcie papierowy obrus – może to być papier pakowy, flipchartowy albo sklejone kartki A3. Na każdym stoliku przydadzą się markery lub flamastry.

Jeśli podopieczni jeszcze się nie znają, poproś uczestników i uczestniczki o wypisanie imion: rozdajemy uczestnikom i uczestniczkom naklejki i prosimy o wpisanie na nich imion – możecie użyć taśmy malarskiej lub naklejanych etykiet na koperty. Dzięki temu łatwiej i przyjemniej będzie toczyła się dalsza rozmowa.

Plan debaty

Część wstępna | 15 min

[używajcie prezentacji]

- Powitaj uczestników i uczestniczki.
- Poinformuj, że spotykacie się, by przekazać waszą opinię decydom przygotowującym zmiany w edukacji. Wzmocnij uczestników podkreślając, że to oni są ekspertami od edukacji, mają aktualną wiedzę i wgląd, jak wygląda szkoła teraz, a także, co jest najbardziej potrzebne młodym ludziom w XXI wieku.
- Przedstaw krótko plan debaty, poinformujcie, że planowana jest przerwa.
- Poinformuj, że wnioski i opinie, które wyrażą uczestniczki i uczestnicy rozmowy zostaną przekazane Instytutowi Badań Edukacyjnych (zostanie zachowana anonimowość)– instytucji odpowiedzialnej za przygotowanie koncepcji zmian w edukacji.
- Zaproponuj zasady dobrej rozmowy – możecie je też zmodyfikować i dostosować do własnych potrzeb. Przykładowe zasady, które możecie wykorzystać w swojej debacie:
 1. Skup się na tym, co ważne.
 2. Dokładaj swoje pomysły do dyskusji.
 3. Mów, co myślisz i czujesz.
 4. Słuchaj, żeby zrozumieć.
 5. Łącz ze sobą pomysły.
 6. Wspólnie nasłuchuj nowych refleksji i głębszych pytań.
 7. Baw się, baw się, rysuj – zachęcamy do pisania na obrisie!
 8. Baw się dobrze!

Część I: Uporządkowanie informacji | 5 min

Przedstaw podstawowe informacje o ustawie: o różnych propozycjach i pomysłach w niej zawartych [prezentacja]. Uprzedź, że ważną częścią wdrażania ustaw są konsultacje społeczne, których częścią jest wasza debata i wnioski, które uda wam się wysnuć. Poinformuj, że za chwilę odbędzie się debata stolikowa z analizą fragmentów ustawy. Uprzedź, że uczniowie i uczennice nie muszą czytać otrzymanych fragmentów „od deski do deski” – wystarczy, że je przejrzą.

Część II: Dyskusja wokół fragmentów ustawy | 70 min

Wstęp: Przedstaw tematy debaty [prezentacja]. Powinno być ich tyle, ile stolików dyskusyjnych. Trzy pierwsze tematy są konieczne do omówienia, ale z piątego lub czwartego i piątego możesz zrezygnować – zostały dodane dla najliczniejszych oddziałów klasowych.

1. **Prawa uczniowskie.** Czy znacie swoje prawa, określone w statucie waszej szkoły? A słyszeliście o Karcie Praw Dziecka? Jak myślicie, czy to przydatne, by prawa uczniowskie określić ogólnie dla wszystkich uczniów i uczennic w Polsce? Czy któreś prawo wydaje wam się zbędne albo czegoś brakuje w spisie praw, który wam dano do zanalizowania?
2. **Obowiązki uczniowskie.** Czy umielibyście powiedzieć, jakie macie w tej chwili obowiązki jako uczniowie i uczennice? Jak myślicie, czy to przydatne, by określić je ogólnie dla

wszystkich osób w wieku szkolnym w Polsce? Czy któryś zaproponowany w ustawie obowiązek wam się nie podoba albo czegoś tu według was brakuje?

3. **Kary nakładane na uczniów i uczennice.** Jak myślicie, czy to przydatne, by kary szkolne określić ogólnie dla wszystkich uczniów i uczennic w Polsce? Czy może powinien decydować o nich ktoś inny? Co myślicie o zaproponowanym spisie możliwych kar nakładanych na uczniów i uczennice? Coś w analizowanym dokumencie was zaskoczyło, zmartwiło, ucieszyło?
4. **Szkolny Rzecznik Praw Uczniowskich.** Czy w tej chwili macie już w szkole kogoś, do kogo możecie się zwrócić z prośbą o wsparcie? Czy jednak przyda się wewnątrz szkoły Rzecznik Praw Uczniowskich? Dlaczego? Czy coś w analizowanym fragmencie wzbudza wasze wątpliwości?
5. **Krajowy Rzecznik Praw Uczniowskich.** Jak myślicie, czy utworzenie tego stanowiska może realnie poprawić waszą sytuację jako uczniów i uczennic? Jakie emocje wam towarzyszą, gdy słyszycie o Krajowym Rzeczniku? Czy coś w analizowanym fragmencie wzbudza wasze wątpliwości?

Przebieg:

- Zaprosz uczestników i uczestniczki do stolików, przy których będą dyskutowali na wymienione wyżej tematy. Dobrze byłoby, gdyby przy każdym stoliku była taka sama liczba osób.
- Poproś, by zgłosił się gospodarz/gospodyni stołu lub aby grupy wyznaczyły osobę, która streszcza to, co powiedziały poprzednie grupy, zachęca do dalszej dyskusji i prezentuje wnioski w części podsumowującej debatę.
- Rozmowa przy stoliku trwa 8 minut, po czym następuje zmiana i wszyscy poza gospodarzem/gospodynią stolika przenoszą się do pozostałych stolików i omawiają inne tematy. **Zaplanuj tyle zmian, by ta część zajęć potrwiała ok. 45 min – potrzeba jeszcze co najmniej 20 minut na podsumowanie.**
- Zachęć uczestników i uczestniczki do zapisywania bądź rysowania swoich pomysłów (na papierowych obrusach lub kartkach „przypisanych” do stolika), aby następne grupy mogły się do nich odwoływać.

Podsumowanie:

- Gospodarze wszystkich stolików lub inne chętne osoby przedstawiają wnioski z prac danego stolika na forum.
- Następnie uczestnicy i uczestniczki wymieniają ogólne wrażenia o debacie.

Zakończenie debaty | 5 min

- Podziękuj uczestnikom i uczestniczkom za udział i zaangażowanie.
- Przypomnij, co dalej będzie się działo z wnioskami [slajd].
- Poinformuj, że krótka relacja z debaty znajdzie się na stronie SOS dla Edukacji.

- Zaproś do organizacji kolejnych debat w następnych miesiącach [slajd z tematami].

Wypełnienie formularza z relacją z debaty

- Wypełnij formularz online z krótką relacją z debaty, uzupełniając kolejne jego pola.
- Dołącz 2-4 zdjęcia z wydarzenia (po uzyskaniu wcześniejszej zgody uczestników na publikację ich wizerunków).

Stolik 1 – Art. 42a: Prawa uczniowskie

1. Uczeń w szkole podstawowej, szkole ponadpodstawowej, szkole artystycznej lub placówce, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, ma prawo w szczególności do:
 - 1) poszanowania jego godności oraz praw i wolności z niej wynikających;
 - 2) równego traktowania z innymi uczniami;
 - 3) rzetelnego nauczania i wychowania;
 - 4) poszanowania jego prywatności, w tym do:
 - a) ochrony danych osobowych,
 - b) ochrony informacji medycznej,
 - c) ochrony wizerunku; wizerunek ucznia nie może być utrwalany ani rozpowszechniany bez jego zgody, a w przypadku ucznia niepełnoletniego – również bez zgody jego rodziców,
 - d) zachowania tajemnicy komunikowania się;
 - 5) posiadania na terenie szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, przedmiotów osobistych przy sobie lub przechowywania tych przedmiotów w miejscu do tego przeznaczonym, w sposób określony w statucie tej szkoły lub placówki; przedmioty osobiste nie mogą być odebrane uczniowi, z wyjątkiem przedmiotów, których posiadanie zagraża bezpieczeństwu osób przebywających w tej szkole lub placówce lub które naruszają zasady bezpieczeństwa obowiązujące w tej szkole lub placówce;
 - 6) kształtowania własnego stroju i wyglądu, z uwzględnieniem art. 42b ust. 1 pkt 4 i 5;
 - 7) ochrony praw autorskich własnych utworów na zasadach określonych w ustawie z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2025 r. poz. 24) oraz ochrony przysługującej twórcy wynalazku, wzoru użytkowego, wzoru przemysłowego oraz topografii układu scalonego na zasadach określonych w ustawie z dnia 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1170);
 - 8) rozwoju własnych zainteresowań i uzdolnień, w tym do brania udziału w konkursach, olimpiadach i turniejach oraz innych formach współzawodnictwa i prezentacji osiągnięć uczniów;
 - 9) zachowania odpowiednich proporcji między wysiłkiem szkolnym a czasem wolnym i rozwojem własnych zainteresowań;
 - 10) uzyskania pomocy materialnej na zasadach określonych w rozdziale 8a ustawy o systemie oświaty;
 - 11) bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkole podstawowej, szkole ponadpodstawowej, szkole artystycznej lub placówce, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, oraz w trakcie zajęć organizowanych przez tę szkołę lub placówkę poza jej terenem;
 - 12) informacji dotyczących procesu nauczania i wychowania, które jest realizowane w szczególności przez:
 - a) publikowanie przez szkoły podstawowe, szkoły ponadpodstawowe, szkoły artystyczne lub placówki, o których mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, objęte obowiązkiem prowadzenia Biuletynu Informacji Publicznej, o którym mowa w ustawie z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. z 2022 r. poz. 902), w Biuletynie Informacji Publicznej:
 - statutu szkoły lub placówki, w wersji opracowanej jako tekst ujednolicony, uchwał zmieniających jego treść oraz wniesionych projektów jego zmiany,
 - zanonimizowanych uchwał, zarządzeń, regulaminów i innych wewnętrznych aktów prawnych wydanych przez organy szkoły lub placówki,
 - tygodniowego rozkładu zajęć, o którym mowa w art. 110 ust. 4,

b) zapewnienie przez szkołę podstawową, szkołę ponadpodstawową, szkołę artystyczną lub placówkę, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, możliwości zapoznawania się ze szkolnym zestawem programów nauczania, o którym mowa w art. 22a ust. 7 ustawy o systemie oświaty;

13) jawnego, sprawiedliwego i umotywowanego oceniania postępów w nauce i zachowania ucznia;

14) kontaktowania się ze szkołą podstawową, szkołą ponadpodstawową, szkołą artystyczną lub placówką, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, w dostępny dla niego sposób, określony w statucie tej szkoły lub placówki;

15) angażowania się w życie szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, w tym przez zaangażowanie w działalność organów samorządu uczniowskiego lub udział w działalności kulturalnej, w tym wydawniczej, oświatowej, sportowej i rozrywkowej samorządu uczniowskiego;

16) wyboru członków organów samorządu uczniowskiego oraz opiekuna samorządu uczniowskiego zgodnie z art. 85 ust. 3;

17) wyboru członków rady szkoły lub placówki zgodnie z art. 81 ust. 6;

18) składania skarg i wniosków we wszelkich sprawach związanych z działalnością szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, a także w interesie własnym lub na rzecz innego członka społeczności szkolnej za jego zgodą; uczeń nie może być narażony ze strony organów szkoły lub placówki oraz jej pracowników na jakikolwiek uszczerbek lub zarzut z powodu złożenia skargi lub wniosku, lub z powodu dostarczenia materiału do publikacji o znamionach skargi lub wniosku, jeżeli działał w granicach prawem dozwolonych.

2. Uczniowi w szkole podstawowej, szkole ponadpodstawowej, szkole artystycznej lub placówce, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, przysługuje wolność:

1) od wszelkich form przemocy, w tym przemocy psychicznej;

2) od dyskryminacji z jakiegokolwiek powodu, w szczególności ze względu na: płeć, wiek, wygląd, niepełnosprawność, rasę, religię, narodowość, przekonania polityczne, pochodzenie etniczne, wyznanie albo jego brak i orientację seksualną;

3) sumienia, wyznania i światopoglądu; szkoła lub placówka nie może zakazać uczniowi udziału w praktykach religijnych ani zmuszać ucznia do uczestniczenia w praktykach religijnych;

4) słowa i uzewnętrzniania przekonań.

3. W statucie szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, mogą zostać określone także prawa i wolności uczniowskie inne niż wymienione w ust. 1 i 2.

Stolik 2 – Art. 42b: Obowiązki uczniowskie

1. Uczeń w szkole podstawowej, szkole ponadpodstawowej, szkole artystycznej lub placówce, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, ma obowiązki:

- 1) przestrzegać przepisów prawa regulujących pracę i organizację tej szkoły lub placówki, w szczególności aktów prawa powszechnie obowiązującego, statutu tej szkoły lub placówki i innych wewnętrznych aktów prawnych obowiązujących w tej szkole lub placówce;
- 2) szanować prawa i wolności pozostałych członków społeczności szkolnej oraz innych osób przebywających w szkole lub placówce;
- 3) zachowywać się zgodnie z ogólnie przyjętymi normami społecznymi podczas zajęć organizowanych na terenie tej szkoły lub placówki i poza nim, przerw w zajęciach, uroczystości, imprez oraz wyjść grupowych i wycieczek;
- 4) ubierać się zgodnie z ogólnie przyjętymi normami społecznymi, a w przypadku, o którym mowa w art. 100, nosić na terenie szkoły lub placówki jednolity strój; noszenie stroju nawołującego do nienawiści, dyskryminującego, sprzecznego z przepisami prawa lub stwarzającego zagrożenie dla bezpieczeństwa innych osób przebywających w szkole lub placówce lub samego ucznia jest niedozwolone;
- 5) przestrzegać określonych w statucie tej szkoły lub placówki zasad regulujących strój i wygląd podczas zajęć edukacyjnych wychowania fizycznego oraz zajęć edukacyjnych odbywających się w warsztatach, laboratoriach i pracowniach szkolnych, zgodnych z ogólnie przyjętymi normami społecznymi oraz koniecznością zapewnienia uczniom bezpiecznych i higienicznych warunków kształcenia, wychowania i opieki;
- 6) przestrzegać warunków wnoszenia na teren tej szkoły lub placówki telefonów komórkowych i innych urządzeń elektronicznych i korzystania z nich na terenie tej szkoły lub placówki albo zakazu wnoszenia na teren tej szkoły lub placówki telefonów komórkowych i innych urządzeń elektronicznych lub korzystania z nich na terenie tej szkoły lub placówki, określonych w statucie tej szkoły lub placówki;
- 7) zachowywać się wobec członków społeczności szkolnej i innych osób przebywających w szkole lub placówce zgodnie z ogólnie przyjętymi normami społecznymi oraz z szacunkiem i poszanowaniem ich godności osobistej;
- 8) uczęszczać na zajęcia edukacyjne; uczeń, a w przypadku ucznia niepełnoletniego – jego rodzice, usprawiedliwiają nieobecność ucznia na zajęciach edukacyjnych, podając jej powód; usprawiedliwienia nieobecności dokonuje się w terminie i formie określonych w statucie szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8;
- 9) przygotowywać się do zajęć edukacyjnych oraz przystępować do form sprawdzania osiągnięć edukacyjnych;
- 10) szanować prawa autorskie cudzych utworów.

2. Statut szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, nie może rozszerzać katalogu obowiązków uczniowskich, o którym mowa w ust. 1.

Stolik 3 – Art. 42c: Środki oddziaływania wychowawczego, czyli kary

1. W ramach procesu wychowawczego i bieżącej pracy z uczniem szkoła podstawowa, szkoła ponadpodstawowa, szkoła artystyczna lub placówka, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, może stosować środki oddziaływania wychowawczego, służące kształtowaniu postaw i zachowania uczniów zgodnych z ogólnie przyjętymi normami społecznymi, w szczególności: uwagi ustne, pisemne informacje o zachowaniu, przeproszenie pokrzywdzonego, przywrócenie stanu poprzedniego lub wykonanie określonych prac porządkowych na rzecz szkoły lub placówki.

2. Gdy środki, o których mowa w ust. 1, okażą się niewystarczające do osiągnięcia celu wychowawczego, uczeń podlega odpowiedzialności za naruszenie przepisów obowiązujących w szkole podstawowej, szkole ponadpodstawowej, szkole artystycznej lub placówce, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, w tym za niewypełnianie obowiązków, o których mowa w art. 42b.

3. Karami dla uczniów są:

- 1) upomnienie pisemne;
- 2) nagana pisemna;
- 3) nagana pisemna z ostrzeżeniem, że w razie kolejnego naruszenia przepisów obowiązujących w szkole podstawowej, szkole ponadpodstawowej, szkole artystycznej lub placówce, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, mogą zostać wymierzone kary, o których mowa w pkt 4 lub 5;
- 4) w przypadku uczniów objętych obowiązkiem szkolnym – wystąpienie z wnioskiem do kuratora oświaty o przeniesienie do innej szkoły, z zastrzeżeniem art. 68 ust. 3a;
- 5) w przypadku uczniów nieobjętych obowiązkiem szkolnym – skreślenie z listy uczniów.

4. W przypadku wymierzenia kary, o której mowa w ust. 3 pkt 2 lub 3, dyrektor szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, może dodatkowo nałożyć na ucznia środek w postaci ograniczenia możliwości udziału w wydarzeniach kulturalnych, sportowych lub rozrywkowych organizowanych przez tę szkołę lub placówkę lub w których ta szkoła lub placówka bierze udział, jeżeli nie stanowią one realizacji podstawy programowej kształcenia ogólnego lub kształcenia w zawodzie. Ograniczenie stosuje się na okres nie dłuższy niż 3 miesiące i nie dłużej niż do zakończenia roku szkolnego.

5. Postępowanie w sprawie wymierzenia uczniowi kary wszczyna dyrektor szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, z własnej inicjatywy lub na wniosek innego członka społeczności szkolnej, jeżeli popełnienie zarzuconego naruszenia jest prawdopodobne, chyba że wystarczające będzie zastosowanie środków, o których mowa w ust. 1.

6. Wymierzenie kary przez dyrektora szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, poprzedza wysłuchanie wyjaśnień ucznia i świadków – jeżeli są, a w przypadku zagrożenia wymierzeniem kary, o której mowa w ust. 3 pkt 4 lub 5 – także uzyskanie zgody rady pedagogicznej i zasięgnięcie opinii rady szkoły. W postępowaniu w sprawie wymierzenia kary uczniowi niepełnoletniemu mają prawo uczestniczyć także jego rodzice. W przypadku gdy świadkiem jest uczeń niepełnoletni, rodzice tego ucznia mają prawo udziału w jego wysłuchaniu.

7. Dyrektor szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, obiektywnie analizuje wszystkie informacje niezbędne do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego oraz do załatwienia sprawy, w tym okoliczności obciążające ucznia lub wskazujące na jego korzyść.

8. Dyrektor szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, dokonuje swobodnej oceny dowodów zebranych w postępowaniu, o którym mowa w ust. 5, opierając się na logice i doświadczeniu życiowym.

9. Uczeń jest uważany za niewinnego naruszenia przepisów, o których mowa w ust. 2, aż do momentu, gdy jego wina nie zostanie udowodniona.

10. Uczeń, przeciwko któremu wszczęto postępowanie, o którym mowa w ust. 5, ma prawo do obrony, a wszelkie niedające się usunąć wątpliwości interpretuje się na jego korzyść.

11. Od decyzji o wymierzeniu kary, o której mowa w ust. 3 pkt 1–3, lub nałożeniu środka, o którym mowa w ust. 4, uczeń, a w przypadku ucznia niepełnoletniego – jego rodzic, może w terminie 7 dni od dnia doręczenia decyzji złożyć, za pośrednictwem dyrektora szkoły lub placówki, do której uczęszcza uczeń, odwołanie do rady tej szkoły lub placówki, a w przypadku, o którym mowa w art. 82 – do rady pedagogicznej tej szkoły lub placówki. Do doręczenia decyzji wymienionej w zdaniu pierwszym przepisy ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2024 r. poz. 572 oraz z 2025 r. poz. 769) stosuje się odpowiednio.

12. Rada szkoły lub placówki, do której uczęszcza uczeń, a w przypadku, o którym mowa w art. 82 – rada pedagogiczna tej szkoły lub placówki, rozpatruje odwołanie, o którym mowa w ust. 11, w terminie 30 dni od dnia doręczenia tego odwołania.

13. Rada szkoły lub placówki, do której uczęszcza uczeń, a w przypadku, o którym mowa w art. 82 – rada pedagogiczna tej szkoły lub placówki, nie może w wyniku rozpatrzenia odwołania, o którym mowa w ust. 11, wymierzyć kary surowszej niż wymierzona przez dyrektora tej szkoły lub placówki lub środka, o którym mowa w ust. 4, w wymiarze wyższym niż określony w decyzji dyrektora tej szkoły lub placówki.

14. W przypadku wymierzenia kary, o której mowa w ust. 3 pkt 4 lub 5, odwołanie składa się do organu wyższego stopnia, o którym mowa w art. 51 ust. 1 pkt 4 lit. b.

15. W przypadku, gdy szkołą kieruje osoba, o której mowa w art. 62 ust. 2, kompetencje dyrektora szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, określone w ust. 4–8 i 11 wykonuje nauczyciel, o którym mowa w art. 62 ust. 3.

16. Przepisów ust. 3–15 nie stosuje się do uczniów klas I–III szkoły podstawowej.

17. Przepisów ust. 1–16 nie stosuje się do dzieci korzystających z wychowania przedszkolnego w oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych, a także w

przypadku zastosowania wobec ucznia środka, o którym mowa w art. 4 ust. 4 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. z 2024 r. poz. 978 i 1228).

Stolik 4 – Art. 42q, 42r, 42s: Szkolny Rzecznik Praw Ucznia

1. W szkole podstawowej, szkole ponadpodstawowej, szkole artystycznej lub placówce, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, działa Szkolny Rzecznik.

2. Szkolny Rzecznik stoi na straży przestrzegania praw uczniowskich w szkole lub placówce, w której działa, i podejmuje działania mające na celu zwiększenie poziomu przestrzegania praw uczniowskich i poziomu świadomości na temat tych praw wśród uczniów danej szkoły lub placówki.

3. Jeżeli szkoły lub placówki, o których mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, zostały połączone w zespół, powołuje się jednego Szkolnego Rzecznika dla tych szkół lub placówek.

4. Do zadań Szkolnego Rzecznika należy:

1) monitorowanie stanu przestrzegania praw uczniowskich w szkole lub placówce, w której działa;

2) upowszechnianie wiedzy na temat praw i obowiązków uczniowskich oraz współpraca w tym zakresie z organami szkoły lub placówki, w której działa, oraz opiekunem samorządu uczniowskiego;

3) wspieranie członków społeczności szkolnej w działaniach, o których mowa w ust. 2;

4) współpraca z Krajowym Rzecznikiem oraz właściwymi terytorialnie Wojewódzkim Rzecznikiem i właściwym Gminnym Rzecznikiem albo Powiatowym Rzecznikiem – jeżeli został powołany, w zakresie, o którym mowa w pkt 2 i 3;

5) przyjmowanie i rozpatrywanie skarg dotyczących naruszenia praw uczniowskich składanych w interesie:

a) publicznym, w szczególności w sprawach związanych z działalnością szkoły lub placówki, w której działa Szkolny Rzecznik,

b) indywidualnym lub na rzecz osoby trzeciej, za jej zgodą – w przypadku, gdy skarga dotyczy naruszenia praw uczniowskich w szkole lub placówce, w której działa Szkolny Rzecznik, albo gdy skarga została przekazana zgodnie z właściwością przez inny organ ochrony praw uczniowskich na podstawie art. 42f ust. 4 pkt 3;

6) umożliwienie anonimowej formy kontaktu uczniów szkoły lub placówki, w której działa Szkolny Rzecznik, ze Szkolnym Rzecznikiem oraz upowszechnienie informacji o tej formie kontaktu przez zamieszczenie jej na stronie internetowej tej szkoły lub placówki lub w inny sposób zwyczajowo przyjęty w tej szkole lub placówce.

Art. 42r. 1. Szkolny Rzecznik może:

1) zwrócić się o zbadanie sprawy, zgodnie z właściwością do Wojewódzkiego Rzecznika lub Krajowego Rzecznika, a także do Gminnego Rzecznika albo Powiatowego Rzecznika – jeżeli został powołany;

2) przedstawić Krajowemu Rzecznikowi, Wojewódzkiemu Rzecznikowi, Powiatowemu Rzecznikowi lub Gminnemu Rzecznikowi wniosek lub opinię w każdej sprawie objętej zakresem jego działania;

3) opiniować projekty aktów prawnych dotyczące zakresu jego działania;

4) prowadzić mediację;

5) organizować i prowadzić działalność analityczno-badawczą, edukacyjną i informacyjną na temat praw i obowiązków uczniowskich;

6) organizować i prowadzić dyżury umożliwiające uzyskanie informacji w zakresie ochrony praw uczniowskich oraz pomocy w przypadku indywidualnych naruszeń tych praw; dyżury mogą być organizowane i prowadzone stacjonarne lub z wykorzystaniem środków komunikacji na odległość.

2. Do działalności Szkolnego Rzecznika przepisy art. 42f i 42g stosuje się odpowiednio. Wnioski, o których mowa w art. 42f ust. 1, mogą być ponadto wnoszone do Szkolnego Rzecznika w sposób anonimowy, z uwzględnieniem art. 42q ust. 4 pkt 6.

3. Wnioski w zakresie przestrzegania praw uczniowskich w szkole podstawowej, szkole ponadpodstawowej, szkole artystycznej lub placówce, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, i skargi w zakresie naruszeń praw uczniowskich ucznia tej szkoły lub placówki, składa się do Szkolnego Rzecznika, działającego w tej szkole lub placówce. Dopuszcza się złożenie wniosku lub skargi do właściwego Wojewódzkiego Rzecznika, pod warunkiem wskazania we wniosku lub skardze uzasadnionych powodów złożenia wniosku do Wojewódzkiego Rzecznika, z pominięciem Szkolnego Rzecznika. Jeżeli został powołany Gminny Rzecznik lub Powiatowy Rzecznik, którego właściwości podlega ta szkoła lub placówka, dopuszcza się złożenie wniosku lub skargi do tego rzecznika albo do Wojewódzkiego Rzecznika, z pominięciem Szkolnego Rzecznika.

4. Pracownik szkoły lub placówki zgłaszający naruszenie praw uczniowskich korzysta z ochrony, z jakiej korzystają sygnaliści w rozumieniu ustawy z dnia 14 czerwca 2024 r. o ochronie sygnalistów (Dz. U. poz. 928). Z takiej samej ochrony korzysta Szkolny Rzecznik przy wykonywaniu swoich obowiązków.

Art. 42s. 1. Szkolny Rzecznik jest wybierany przez radę szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8.

2. Na stanowisko Szkolnego Rzecznika może zostać wybrany nauczyciel zatrudniony w szkole lub placówce, w której ma działać, w wymiarze co najmniej połowy wymiaru zajęć.

3. Tryb wyboru i odwołania Szkolnego Rzecznika, długość jego kadencji, a także szczegółowe zasady jego działania określa statut szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8.

4. Działalność Szkolnego Rzecznika może wspomagać co najmniej jeden uczeń szkoły lub placówki, w której działa Szkolny Rzecznik, jeżeli zostało to przewidziane w statucie tej szkoły lub placówki. Statut tej szkoły lub placówki może określać ponadto szczegółowe zadania tego ucznia oraz tryb jego wyboru.

5. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania może określić, w drodze rozporządzenia, wynagrodzenie przysługujące nauczycielowi za zajmowanie stanowiska Szkolnego Rzecznika oraz wysokość tego wynagrodzenia, uwzględniając charakter zajmowanego stanowiska opierającego się na wrażliwości społecznej, zaufaniu i znajomości przepisów prawa, a także że miesięczna wysokość wynagrodzenia nie może wynosić więcej niż 300 zł.

Stolik 5 – Art. 42d, 42e (fragmenty): Krajowy Rzecznik Praw Ucznia

Art. 42d. 1. Przy ministrze właściwym do spraw oświaty i wychowania działa Krajowy Rzecznik Praw Uczniowskich, zwany dalej „Krajowym Rzecznikiem”.

2. Krajowy Rzecznik stoi na straży przestrzegania praw uczniowskich i podejmuje działania mające na celu zwiększenie poziomu przestrzegania praw uczniowskich w szkołach podstawowych, szkołach ponadpodstawowych, szkołach artystycznych i placówkach, o których mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, oraz poziomu świadomości na temat tych praw wśród uczniów.

3. Do zadań Krajowego Rzecznika należy:

- 1) monitorowanie stanu przestrzegania praw uczniowskich;
- 2) koordynacja działań w zakresie zwiększania poziomu przestrzegania praw uczniowskich i poziomu świadomości na temat tych praw oraz współpracy między organami ochrony praw uczniowskich, o których mowa w art. 42l, art. 42o i art. 42q;
- 3) upowszechnianie wiedzy na temat praw i obowiązków uczniowskich;
- 4) wspieranie członków społeczności szkolnych w działaniach, o których mowa w ust. 2;
- 5) przyjmowanie i rozpatrywanie skarg dotyczących naruszenia praw uczniowskich składanych w interesie:
 - a) publicznym, w szczególności w sprawach związanych z działalnością szkół podstawowych, szkół ponadpodstawowych, szkół artystycznych lub placówek, o których mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, mających siedziby na obszarze co najmniej dwóch województw,
 - b) indywidualnym lub na rzecz osoby trzeciej, za jej zgodą – w uzasadnionych przypadkach, gdy nie jest możliwe lub celowe złożenie skargi do organów ochrony praw uczniowskich, o których mowa w art. 42l, art. 42o i art. 42q albo gdy organy te uznały się za niewłaściwe do rozpatrzenia danej skargi.

Art. 42e. 1. Krajowy Rzecznik może:

- 1) zbadać, nawet bez uprzedzenia, każdą sprawę na miejscu;
- 2) żądać od organów władzy publicznej, organizacji lub instytucji złożenia wyjaśnień, udzielenia informacji lub udostępnienia akt i dokumentów, w tym zawierających dane osobowe;
- 3) zwrócić się do właściwych organów, organizacji lub instytucji o podjęcie działań na rzecz ucznia z zakresu ich kompetencji; przepisy art. 10a i 10b ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2023 r. poz. 292) stosuje się odpowiednio;
- 4) opracowywać i przedkładać ministrowi właściwemu do spraw oświaty i wychowania projekty aktów prawnych dotyczące zakresu jego działania, z wnioskiem o podjęcie prac legislacyjnych;
- 5) występować do właściwych organów z wnioskami o podjęcie inicjatywy ustawodawczej bądź o wydanie lub zmianę aktów prawnych dotyczących zakresu jego działania;

- 6) opiniować projekty aktów prawnych dotyczących jego zakresu działania;
- 7) zwracać się do właściwych organów o wniesienie wniosku do Trybunału Konstytucyjnego, a także zgłaszać i brać udział w postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawach objętych jego zakresem działania;
- 8) występować z wnioskami do Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego o podjęcie uchwały mającej na celu wyjaśnienie przepisów prawnych budzących wątpliwości w praktyce lub których stosowanie wywołało rozbieżności w orzecznictwie;
- 9) żądać wszczęcia postępowania w sprawach cywilnych oraz brać udział w toczącym się już postępowaniu – na prawach przysługujących prokuratorowi;
- 10) zwracać się o wszczęcie postępowania administracyjnego i uczestniczyć w tych postępowaniach na prawach przysługujących prokuratorowi, a także wnosić skargi, w tym skargę kasacyjną, do sądów administracyjnych i uczestniczyć w tych postępowaniach na prawach strony;
- 11) żądać wszczęcia postępowania wyjaśniającego wobec nauczycieli, o którym mowa w art. 85 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela, oraz wnosić zażalenie na postanowienie, o którym mowa w art. 85 ust. 5 oraz art. 85b ust. 2 tej ustawy;
- 12) prowadzić mediację;
- 13) żądać uchylecia statutu szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, albo niektórych jego postanowień w trybie art. 114;
- 14) wydać zalecenia dyrektorowi szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 3, 4 i 6–8 – w przypadku stwierdzenia naruszenia praw uczniowskich w tej szkole lub placówce;
- 15) zlecać przeprowadzenie badań oraz sporządzenie ekspertyz i opinii, a także powoływać, w drodze zarządzenia, zespoły doradcze lub ekspertów; do członków zespołów doradczych lub ekspertów stosuje się art. 30d;
- 16) organizować i prowadzić działalność analityczno-badawczą, edukacyjną i informacyjną na temat praw i obowiązków uczniowskich, a także współpracę między organami ochrony praw uczniowskich w tym zakresie;
- 17) organizować i prowadzić dyżury umożliwiające uzyskanie informacji w zakresie ochrony praw uczniowskich oraz pomocy w przypadku indywidualnych naruszeń tych praw; dyżury mogą być organizowane i prowadzone stacjonarnie lub z wykorzystaniem środków komunikacji na odległość. [...]

6. W przypadku rozpatrywania skargi, o której mowa w art. 42d ust. 3 pkt 5, lub wniosku, o którym mowa w art. 42f ust. 1, Krajowy Rzecznik może ponadto:

- 1) brać udział w posiedzeniu rady pedagogicznej, po uprzednim powiadomieniu dyrektora szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8;
- 2) uczestniczyć, w charakterze obserwatora, w zajęciach dydaktycznych, wychowawczych, opiekuńczych i innych zajęciach organizowanych przez szkołę

podstawową, szkołę ponadpodstawową, szkołę artystyczną lub placówkę, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8.